

Bartoněk, Antonín

**Klasifikace řeckých dialektů k r. 350 př. n. l. z hlediska jejich
konsonantického systému**

In: Bartoněk, Antonín. *Vývoj konsonantického systému v řeckých dialektech*.
Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1961, pp. 114-121

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/119264>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

XI.

KLASIFIKACE ŘECKÝCH DIALEKTŮ

K R. 350 PŘ. N. L.

Z HLEDISKA JEJICH KONSONANTICKÉHO SYSTÉMU

Tím docházíme nyní k systémovým vztahům, jaké panovaly v řeckých dialektech kolem r. 350, tj. okolo závěrečného roku našeho zkoumání. Cestu k tomuto stavu jsme dříve sledovali historickými pochody a pozorovali jsme přitom, jak se nejstarší, snad lze říci genetické svazky postupně překrývaly souvislostmi mladšími. Do jaké míry byly těmito souvislostmi ony genetické vztahy nakonec narušeny, uvidíme nyní ze synchronického rozboru souhláskových systémů v jednotlivých řeckých dialektech kolem poloviny 4. stol. př. n. l. (viz přílohu 2).

Základní hledisko, podle kterého tu budeme postupovat, bude kritérium konzervativnosti a konzervativnost toho či onoho řeckého dialektu je tu třeba posuzovat podle toho, v jaké míře se toto nářečí blíží předpokládané soustavě prařeckých souhlásek. Přitom budeme přihlížet především k tomu, zda mají archaický či inovační ráz celé skupiny artikulačně příbuzných konsonantů, jak je v historickém vývoji řeckého jazyka představují dílčí systém prařeckých nepalatalizovaných explozív, dílčí systém prařeckých palatalizovaných explozív, dílčí systém prařeckých polosamohlásek, resp. spirant, a dílčí systém prařeckých likvid a nazál.

V polovině 4. stol. př. n. l. byla z hlediska konsonantického systému mezi řeckými dialekty nejstarobylější obě nářečí s geminovanými likvidami a nazálami, thesalština a lesbičtina. Podržela si totiž až hluboko do klasické doby celkem bez zásadních změn jak dílčí systém nepalatalizovaných explozív (z něho zmizely jen labioveláry, a ty se ještě změnily pouhou devalarizací v labiály, aniž zde došlo k třetí asibilaci), tak dílčí systém likvid a nazál (tu se změnily jen palatální gemináty v gemináty nepalatální). Značněji se tato nářečí měnila tam, kde šlo o střídnice za prařecké palatalizované explozívy. Z celého někdejšího bohatého inventáře těchto souhlásek zůstalo v thesalštině a lesbičtině kolem r. 350 jedině *ss*, a v tom byly tehdy oba tyto dialekty — společně s ionštinou — mezi všemi řeckými nářečemi naopak nejpokročilejší. Pokud jde o dílčí soustavu původních prařeckých polosamohlásek, resp. spirant, ztratily oba dialekty *j*, a lesbičtina pak ještě navíc *w* a prodělala psilosí.

Konzervativní charakter celého lesbothesalského systému — proti ostatním

řeckým nářečím — vytváří tedy především ona zachovaná, i když depalatalizovaná geminace likvid a nazál, a její určující archaizující ráz nemůže být podle našeho názoru negativně ovlivněn ani oním velmi pokročilým lesbothesalským stadiem, pokud jde o střídnice za palatalizované explozivny; tato část prařeckého souhláskového systému byla už stejně všude v značném rozpadu a při všeobecné nářeční nejednotnosti střídnic za původní palatalizované explozivny mohla mít stěží rozhodující klasifikační charakter. Že ostatně výskyt geminovaného *rr*, *ll*, *mm*, *nn* byl rys pro thesalštinu i lesbičtinu nanejvýš charakteristický, o tom v nich svědčí stále vznikání nových sonantních geminát i v pozdějších dobách, např. před někdejší hiátovým *i* (srov. thes. ἀρ]γύρροι [gen. k **argurron* = ἀργύριον] Schw. 617, I₂₋₃ [Dodona, III] nebo lesb. Περράμω Alk. 74₂ Diehl = Πριάμω).

Jinak se však zejména lesbický konsonantický systém z doby kolem r. 350 rovnal vlastně ionské soustavě souhlásek. Jednak totiž ani v lesbičtině a thesalštině, ani v ionštině nemělo *ss* svůj znělý protiklad *z(z)* (ionština a thesalština si vytvořily *z(z)* zřejmě až kolem r. 200 a pro lesbičtinu nelze vznik *z(z)* vůbec dokázat), jednak jak lesbičtina, tak ionština ztratily již ve velmi raném období *w* a provedly brzy psilosí. Podobně jako ionština²³⁶ neprodělaly pak před r. 350 ani lesbičtina a thesalština spirantizaci medií; případy s náslovným lesbickým BP za *ƑP* nejsou pro to dostatečným důkazem.

Thesalský souhláskový systém byl proti lesbickému o něco starobylejší. Jednak ještě asi kolem r. 350 zahrnoval *w*, třebaš tento foném byl i tu již silně na ústupu (thesalština měla tedy v té době celkem 20 souhláskových fonémů proti 19 lesbickým), a mimoto se v thesalštině zachovala proti lesbičtině i dvojice náslovných signálů *Ϝ* : *ϝ*. Za archaický rys by bylo možno pokládat i zvláště silný sklon thesalštiny ke geminaci, patrně ještě silnější než na Lesbu.²³⁷ Pokud jde o ojedinělé thesalské *tt*, doložené zejména u etnických jmen, šlo tu na většině thesalského území pouze o lexikální residuum někdejší inovační tendence *ts* > *tt*.

Více než pouhý lexikální význam má však *tt* a *d(d)*, doložené za *ts*, *dz* v Thesalio-tidě. V souhláskovém systému tohoto thesalského podřečí byla pouze jediná hláska sibilantického charakteru, totiž *s*, za starší afrikáty měl pak tento dialekt uvedenou dvojici explozivních dentálních geminát (i když u *tt* to lze vyvozovat jen z etnika Περθαλοῦν, jež nacházíme i jinde v Thesalii). Z tvaru ἐξξαννά(δ)δέν plyne pak i to, že Thesalio-tis nepoznala patrně nikdy na rozdíl od ostatní Thesalie metatezi *dz* > *z+d*. Jinak je však i v Thesalio-tidě ve srovnání s Bojotii doložena thesalská geminace likvid a nazál, a naopak v ní zase neproběhla — opět na rozdíl od bojotštiny — raná spirantizace medií, takže v zásadních věcech vykazoval zřejmě souhláskový systém z Thesalio-tidy přece jen thesalské rysy. Počet jeho souhláskových

²³⁶ Ionština ji ovšem později prodělala, naproti tomu pro thesalštinu a lesbičtinu to nelze bezpečně dokázat v žádném údobí jejich existence.

²³⁷ Srov. např. charakter dokladů uvedených u Thumba—Scherera 56 (pro Thesalii) a 89 (pro Leshos).

fonémů byl ze všech řeckých dialektů doby klasické nejvyšší, totiž 21 (proti ostatní thesalštíně má toto podřečí zachování navíc právě monofonematickou střídnicí za praěcké *dj*, *gj*, *j*-).

Za méně konzervativní než thesalština a lesbičtina, ale přitom zase nikoli za tak radikální, jako jsou spirantizující dialekty, je třeba považovat skupinu řeckých nářečí, kterou tvoří z východořeckých dialektů arkadština, kyperština a ionština a z významnějších nářečí západořeckých tzv. severozápadní dialekty (avšak bez elejštiny), korintština, megarština a dialekty z východní dórské Egeidy. Tato skupina dialektů se liší od lesbothesalštiny tím, že má u likvid a nazál jen jednu geminátu, totiž *ll* (ta ovšem v kyperštině dokonce vůbec chybí), od spirantizujících řeckých dialektů se pak odlišuje nedostatkem bezpečných dokladů rané spirantizace medií. Ale i uvnitř této skupiny je možno rozeznávat několik dílčích podskupin.

Poměrně jednolitým a v průměru i dosti konzervativním dojmem působí souhláskový systém západořeckých nářečí, která patří k tomuto typu. Mají všechna po dvou střídnicích za praěcké palatalizované dentály a veláry (vedle čistě sibilantního *ss*, můžeme-li ovšem takto prepisovat grafiku $\Sigma\Sigma$, nacházíme tu ještě afrikátní *dz*) a liší se od sebe navzájem jen v počtu střídnic za praěcké polosamohláskové, resp. spirantické fonémy.

Nejstarobylější ze systémového hlediska jsou mezi těmito západořeckými nářečímí především tzv. severozápadní dialekty, tj. — vedle některých velmi málo známých nářečí z nejjazšího severozápadu — hlavně fóčtina, lokerština a aitolština (elejštinu tu jak vzhledem k jejímu odchýlnému samohláskovému systému,²³⁸ tak i pro její všeobecně dosti odlišný jazykový charakter z počtu těchto dialektů vyjímáme). Od většiny ostatních dialektů této západořecké podskupiny se tato nářečí lišila jen tím, že měla ve svém souhláskovém systému ještě v polovině 4. stol. bezpečně zachován foném *w*; celkový počet souhláskových fonémů činil v nich tedy 18. Stejný počet těchto fonémů měla však mimoto také z „menších“ dórských dialektů — i nářečí z Tarentu a Herakleje (tj. jakási archaická forma lakonštiny), a dále asi též messénština (její doklady na spirantizaci medií nejsou domácího původu) a východní krétština. Naproti tomu měla již kolem r. 350 o foném *w* méně se značnou pravděpodobností megarština a korintština a s úplnou jistotou pak dórstina z východní Egeidy. V těchto dialektech činil tedy v té době počet souhláskových fonémů 17.

V korintštině tomu tak bylo ovšem jen za předpokladu, že tu nedošlo k úplnému zrušení fonematického rozdílu mezi *s* a *ss*. Kdežto totiž jinak v západořeckých nářečích — a také v aiolských dialektech — bývala kontinuantní střídnicí za praěcké palatalizované neznělé dentály a veláry — přes značné kolísání v archaické době —

²³⁸ Jde hlavně o to, že systém elejských dlouhých samohlásek si neustále udržoval třístupňovou podobu, kdežto ve fóčtině, lokerštině a aitolštině došlo již v souvislosti s prvním náhradním dloužením k přeměně dosavadního třístupňového dlouhovokalického systému na čtyřstupňový. Srov. Bartoněk, *Charisteria*.

alespoň později celkem důsledně zachycována grafikou $\Sigma\Sigma$, dává se v korintštině vždy — bez jakéhokoli etymologického rozlišení — přednost jednoduché grafice Σ . To by v tomto dialektu znamenalo snížení počtu souhláskových fonémů na 16, celá věc však není zcela jistá. — Pokud jde o korintskou spirantizaci medií, uvedli jsme již, že šlo většinou o lokální případy, typické hlavně pro korintské kolonie při Ionském a Jaderském moři; co se týče obou dokladů pocházejících z vlastního korintského území, v jednom z nich nejde asi vůbec o doklad na spirantizaci.

Lokálního charakteru je zřejmě i výskyt grafiky Z za Δ v rhodském Kameiru. Ani z tohoto jevu nelze tedy vyvozovat nějakou všeobecnou spirantizaci medií buď v rhodštině nebo vůbec ve východní dórské Egeidě, zvláště když sám rhodský dialekt patří k nejlépe doloženým, a při velkém množství jím psaných nápisů by se v něm byla jistě mohla případná spirantizace medií graficky uplatnit i mimo Kameiros. Mimoto je dochováno na Théře a Anafě po jednom dokladu na oslabování intervokálního sekundárního $-s-$ v $-h-$, tu jde ovšem o změnu nesystémového významu.

Snad ještě konzervativnější než systémový typ západořeckých dialektů, o němž jsme právě mluvili, byl typ arkadokyperský, a to alespoň ve své arkadské podobě. To by platilo zejména za toho předpokladu, že se v arkadštině a kyperštině udržovala ještě v polovině 4. stol. př. n. l. zvláštní dvojice afrikátních fonémů ve funkci střídnice za původní labioveláry v postavení před e -ovými a i -ovými hláskami. Starobylost obou těchto dialektů zdůrazňuje i ta věc, že se v nich ještě ani v této době nedá počítat s úplnou ztrátou w . Naproti tomu starý východořecký inovační rozdíl mezi produkty první a druhé asibilace neměl tu už dávno — stejně jako tomu bylo i v ostatních východořeckých dialektech — systémový význam a projevoval se jen v poněkud vyšším funkčním zatížení hlásky s .

Kyperština je ovšem proti arkadštině o to pokročilejší, že v jejím konsonantickém systému není doložena — jako samostatný foném — dokonce žádná gemináta, nýbrž že tu došlo i u prařeckého $\ell\ell$ k „epenthesi“. Z nesystémových změn závažnějšího fonetického dosahu je třeba pro kyperštinu uvést, že se i v tomto řeckém dialektu změnilo před r. 350 tamní intervokální $-s-$ v kombinatorní variantu $-h-$ (to má kyperština společné s řadou dalších dialektů, většinou z řeckého jihu) a že i v ní nastala psilose (ve shodě s lesbičtinou, ionštinou, střední krétštinou a elejštinou). Zda se lišil kyperský konsonantický systém od arkadského ještě v některých dalších bodech, nelze přesně říci, neboť kyperské hláskoslovné poměry jsou slabičným písmem značně zatemněny. Pokud jsou pak naopak ze strany arkadštiny dosvědčeny nějaké náznaky spirantizace medií, ukázali jsme již, že šlo patrně i tu o spirantizační jevy lokálního charakteru.

V takovém případě ovšem, jestliže již snad před r. 350 obě afrikátní arkadokyperské střídnice za uvedený typ labiovelár splynuly s jinými podobnými fonémy, ztrácela by po stránce systémové i samotná arkadština velmi mnoho ze svého předpokládaného archaického charakteru a byla by se svým $z(z)$ na místě staršího dz dokonce pokročilejším dialektem než tehdejší severozápadní dialekty. Kyperština

by pak měla v takovém případě vůbec charakter jednoho z nejprogresivnějších dialektů toho systémového typu, o němž je nyní řeč. Přitom není takováto možnost zcela vyloučena, neboť při poměrně malém funkčním zatížení indoevropských labiovelár není jisté, zda si jejich arkadokyperské afrikátní střídnice udržely třebaš i jen v Mantineji a Tegeji až do poloviny 4. stol. svou původní samostatnou fonematickou platnost. Celkový počet souhláskových fonémů by činil tedy kolem r. 350 v arkadštině a kyperštině u první možnosti 20, resp. 19 fonémů, a 18, resp. 17 fonémů při druhé eventualitě.

Velmi progresivní charakter měla ovšem tehdy mezi dialekty druhého typu z hlediska souhláskového systému i ionská nářečí, tj. — v užším smyslu toho slova — maloasijská, kykladská a eubojská ionština. Stejně jako lesbičtina a thesalština měla i ona pouze jedinou monofonematickou střídnicí za praěcké palatalizované explozivy, totiž buď *ss*, nebo *tt*. (Původní monomorfematické *t(h)j* splynulo již dávno v těchto ionských nářečích se *s* a ve funkci střídnicí za *dj*, *gj*, *j*- tu tehdy bylo fonematicky nesamostatné *z+d*, jež dalo — alespoň v Malé Asii — samostatný foném *z(z)* až někdy kolem r. 200 př. n. l. v souvislosti s probíhající spirantizací medií.) Mimoto ztratila ionština z praěckých polosamohlásek, resp. spirant, vedle *j* i *w* a provedla všude dříve či později psilosi.

Mezi jednotlivými ionskými nářečími je pak systémový rozdíl právě jen v tom, že za neznělý prvotní produkt druhé asibilace je v eubojštině *tt* (v tom se shoduje s eubojštinou attičtina; v obou případech jde o projev raného bojotského vlivu), kdežto na Kykladách a v Malé Asii *ss*. Fonologicky závažný je tu zvláště uvedený stav eubojský, neboť v tomto dialektě zůstala nyní pouze jediná hláska sibilantního charakteru, totiž *s*. Jinak ovšem z hlediska historického hláskosloví jde u *tt* i u *ss* o dvě zcela paralelní střídnicí za starší *ts*; zda si přitom ještě i kolem r. 350 udržovaly některé ionské obce v Malé Asii samotné *ts*, jak to pro 6. a 5. stol. bylo možno vyvozovat z tamní ojedinělé speciální grafiky *T*, je ovšem velmi nejisté.

Konečně ještě nedlouho před r. 350 př. n. l. patřila asi k ionskému typu i attičtina, tj. v době, než v tomto nářečí došlo k spirantizaci medií. Před provedením této spirantizace, a to eo ipso i před změnou *z+d* v samostatný foném *z(z)* (přes *z+d*), rovnal se totiž attický souhláskový systém se svým *tt* zcela systému eubojskému (eubojština měla sice již tehdy proti attičtině navíc psilosi, ale tento jev, jak víme, nemá systémový charakter).

Třetí, spirantický typ řeckých dialektů, zahrnující argolštinu, attičtinu, pamfylštinu, elejštinu, lakonštinu (bez nářečí z Tarentu a Herakleje), bojotštinu a střední, a snad i západní krétštinu, je určován buď ranou, anebo v případě attičtiny alespoň pozdně klasičtí spirantizací medií. To znamená, že se v těchto dialektech vytvořily úplně nové fonologické vztahy mezi jednotlivými řadami praěckých exploziv. Toto zásadní fonologické přehodnocení explozivní části souhláskového systému bylo pak v některých z těchto spirantizujících dialektů bezprostředně doprovázeno i dalšími změnami, zejména vznikem speciálních dentálních geminovaných exploziv

jakožto střídnic za praěecké palatalizované dentály a veláry (to se stalo v lakonštině, elejštině a v střední krétštině). Vzhledem k tomu však, že si zcela stejné dentální geminované explozivny vytvořily jiné z uvedených dialektů docela již před provedením spirantizace medií (bojotština, a zčásti i attičtina), jsou tu klasifikační vztahy vůbec dosti komplikované.

První podskupinu spirantizujících dialektů, charakterizovanou poměrným přimknutím k předešlému, tj. druhému hlavnímu typu řeckých nářečí, tvoří argolština a attičtina. Z hlediska historického — pokud ovšem nepřihlížíme k spirantizaci medií — jde v obou případech o konsonantický systém spíše ionského charakteru: i v argolštině a attičtině pozbyla kdysi po provedené metatezi $dz > z+d$ znělá střídnic za praěecké palatalizované dentály a veláry charakter samostatného fonému. Naproti tomu z čistě synchronického hlediska — vzhledem k době okolo r. 350 — máme tu co činit spíše s jistou spirantizující obdobou tehdejšího systémového typu arkadokyperského, pokud ovšem ten byl již bez afrikátních střídnic za labioveláry. Jak argolština, tak i attičtina si již totiž do té doby vytvořily ze $z+d$ nový foném $z(z)$, který byl foneticky i fonologicky rovnocenný $z(z)$ arkadskému, vzniklému kdysi přímo z dz . Zda je tato paralela mezi Arkadií a mezi Argolidou a Attikou něčím více než pouhým projevem obdobných hláskoslovných tendencí, navzájem na sobě nezávislých, je ovšem těžké zjistit.

Přímo mezi argolštinou a attičtinou spočíval systémový rozdíl jedině v tom, že attičtina má za polymorfematické $t(h)$ a za každé $k(h)$ a tw explozivní tt , kdežto argolština má za jakoukoli neznělou praěeckou palatalizovanou dentálu a veláru sibilantní ss . Z obou dialektů se tedy attičtina se svou explozivní geminátou tt systémově více přimyká k těm spirantizujícím dialektům, o kterých budeme mluvit až na konci těchto našich výkladů, jednajících o třetím typu řeckých nářečí. Počet souhláskových fonémů byl ovšem v obou těchto nářečích stejný a činil 17.

Pokud jde o samotnou argolštinu, zdůrazňuje se někdy nářeční rozdíl mezi údolím řeky Inachu (Argos, Mykenai, Heraion) a mezi argolským východem (Epidaurus, Methana, Troizen), nějaký konsonantický systémový rozdíl tu však nelze mezi obojím územím prokázat; změna sekundárního intervokalického $-s-$ v $-h-$, doložená právě jen v údolí Inachu, nemá totiž systémový charakter.

V ostatních pěti spirantizujících dialektech není přímé stopy po tom, že by v nich bývalo došlo k metathezi $dz > z+d$. Avšak jen v jednom z nich, v pamfylštině, nepodlehlo toto staré afrikátní dz explozivizační změně v $d(d)$. V tomto směru je tedy pamfylský dialekt proti ostatním spirantizujícím nářečím konzervativní, a tento dojem je v něm v té části konsonantického systému, která se týká střídnic za praěecké palatalizované dentály a veláry, ještě zvyšován tím, že se v Pamfylii zřejmě udržela až do 4. stol. př. n. l. i výslovnost ts . Naproti tomu ovšem námi předpokládaný pamfylský vznik nového explozivního d z $n+t$ přes $n+d$ znamená zvýšení počtu fonémů na 18 a staví toto nářečí do světla mimořádně progresivního dialektu, který tu pokročil ještě dále než nová řečtina. Pamfylské intervokalické $-h-$, vzniklé ze

sekundárního intervokálního -s-, je ovšem nesystémového rázu. — Pokud jde konečně o možnost, že v pamfylštině bylo více labiálních spirant, jak by to bylo možno vyvozovat z toho, že se tu používá za etymologické μ několika písmen (\mathcal{F} , \mathbf{W} , \mathbf{B}), je třeba pokládat tuto eventualitu v době kolem r. 350 za nepravděpodobnou. Znaků \mathcal{F} a \mathbf{W} se totiž používá za etymologické μ promiscue a užívání písmene \mathbf{W} v u-ových diftonzích vedle \mathbf{Y} , a mimoto též ve funkci přechodového znaku (srov. $\text{᾽Απελα}\mathbf{W}\rho\mathbf{v}\mathbf{W}\iota\varsigma$ ABSA 17/1910—11/, 246 nn., No. 33₁/II/), ukazuje nejspíše na nějaký starší hláskoslovný rozdíl, který snad ani neměl systémový charakter; tak tu mohlo původně např. v případě znaku \mathbf{W} jít o zvláštní grafické vyznačování polosamohláskové kombinatorní varianty samohlásky u .

Ve všech čtyřech zbývajících spirantizujících dialekttech vznikla naproti tomu z dz dentální gemináta $d(d)$.

Ve dvou z nich, v lakonštině a elejštině, má však její etymologický neznělý protějšek sibilantní podobu ss , takže tu v tomto směru jde jakoby o převrácenou obdobu attičtiny, příp. později i eubojštiny.²³⁹ Jak jsme již řekli, došlo v Lakonice a Elidě k této anomálii asi tím, že tyto dialekty zřejmě nejprve prodělaly inovaci $ts > ss$, a teprve potom spirantizaci medií, takže vznik $d(d)$ z dz , který tu patrně s touto spirantizací souvisel, nemohl už vyvolat paralelní změnu $ts > tt$. Pro oba dialekty je zároveň typické to, že v obou z nich byla provedena nesystémová změna intervokálního s v h -ovou kombinatorní variantu fonému s .

Přímo mezi lakonštinou a elejštinou je pak jen jeden systémový rozdíl, totiž spirantizace aspiráty th na straně lakonštiny. Co se týče výsledného produktu této spirantizace, je nejpravděpodobnější, že měl kolem r. 350 ještě fonetickou hodnotu θ , nikoli již s . Naproti tomu elejská $psilose$, stojící v protikladu k lakonskému uchování náslovného ς i ρ , nemá systémový význam. Celkový počet souhláskových fonémů činí v obou dialekttech 17.

Konečně nejradikálněji měly ze spirantizujících dialektů pozměněn svůj souhláskový systém střední krétština²⁴⁰ a spolu s ní též bojoština. Oba uvedené dialekty se liší od ostatních nářečí tím, že si ve svém historickém vývoji vytvořily kompletní dvojici dentálních geminovaných explozív, tj. tt i $d(d)$ (tt je v nich dokonce i za původní $d+s$ a $t+s$, ba v krétštině — patrně vlivem analogie — i za $s+s$). Zvláštní je ovšem to, že se tu takto systémově spojily dialekty geograficky navzájem značně odlehlé, v nichž ještě nadto došlo k vzniku těchto geminát v značně rozdílné době a zřejmě i z různých hláskoslovných podnětů.

Středokrétský souhláskový systém je vlastně z historického hlediska obdoba systému lakonského a elejského, jen s tím rozdílem, že na střední Krétu nestačila již proniknout změna $ts > ss$ ještě předtím, než se tam uplatnila spirantizace

²³⁹ Eubojšтина nemá totiž pro dobu kolem r. 350 doloženo ještě $z(z)$ vedle explozivního tt .

²⁴⁰ Rozbor západní krétštiny tu ponecháváme stranou pro celkem nedostatečné doložení tohoto podřetí. Ale jistý obraz je si možno o něm učinit ze schemat na tab. G, H (str. 190 n. a 192 n.) a na tabulce na str. 194 n. a z pozn. 318.

medií a spolu s ní i snaha vytvořit z *dz* explozivní *d(d)*. Jedině za této podmínky se mohlo totiž později *ts* pod vlivem *d(d)* změnit v paralelní explozivní geminátu *tt*. Naproti tomu v bojotštině je nepravděpodobné — i přes značné stáří Hesiodova tvaru *μῆζε'* —, že by tu bylo k změnám *dz > d(d)* a *ts > tt* došlo až v souvislosti se spirantizací.

Pokud jde o rozdíly mezi oběma těmito dialekty, byla právě kolem r. 350 narušena systémová rovnocennost středokrétského a bojotského konsonantického systému tím, že tehdy na střední Krétě došlo k aspiraci geminovaného *tt* v *tth*. Přitom je velmi pravděpodobné, že brzy nato přestal mít tento hláskový útvar vůbec funkci samostatného fonému, a že je třeba jej nadále hodnotit jako polyfonematickou souhláskovou skupinu *t+th*; stalo-li se tak ještě do r. 350, měla potom střední krétština v oné době jen 16 souhláskových fonémů proti 17 bojotským. Co se týče obou nesystémových změn, o nichž se při charakteristice jednotlivých řeckých dialektů pravidelně zmiňujeme, liší se střední Kréta od Bojotie provedením psilose; naopak změna sekundárního intervokalického *-s-* v *-h-* neproběhla zřejmě ani v jednom z obou těchto dialektů.